

Донецький державний університет внутрішніх справ

Молчанова Оксана

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Дослідження гендерної ідентичності людини останніми роками викликають особливий інтерес у представників соціогуманітарних наук. Саме зазначений феномен визначає соціальну поведінку людини, яка представляє певну стать.

В Україні дослідження гендеру розпочалися в кінці ХХ сторіччя, були створені перші лабораторії й центри гендерних досліджень у Києві та Харкові. Гендерний підхід має на меті створення умов для гендерної соціалізації, вихованню культури міжгендерних відносин, вільних від стереотипів маскулінності та фемінності в традиційному розумінні. Даний підхід концентрується на дослідженні результатів статевої диференціації (ієрархічності) у взаємостосунках чоловіків та жінок в процесі їх життєвого розвитку. Суттю такого підходу є розуміння того, що соціальні явища по різному впливають на чоловіків і жінок, викликаючи різні реакції (Т.Говорун, О.Кікінежді). Відповідно, на думку вчених (Е.Гіденс, О.Кочарян, В.Кравець, Ю.Крістева, Ж.Міллер, Е.Сіксу), маскулінність/фемінність постають як базові характеристики психології статі, як нормативні уявлення про особливості поведінки, характерні для представників різних статей [1].

Методологічним підґрунтям гендерних досліджень в психології є гендерна теорія (Р.Столлер, Г.Рубін, Р.Ангер, А.Річ), згідно якої відмінності між статями мають соціальну, а не біологічну основу. А прагнення інтеграції з соціальними структурами і сприяє розвитку потреби в

ідентичності, яка є несвідомою та дозволяє ототожнюватись з іншою людиною [2].

В психології існує значна кількість концепцій гендерної ідентичності [3; 4], але історія її дослідження починається з ортодоксального психоаналізу (З.Фрейд, К.Юнг, А.Адлер). Представники даного напрямку визнавали чоловічу та жіночу моделі розвитку діаметрально протилежними. А К.Юнг поняття фемінність/маскулінність розглядав як показники зрілості особистості [3].

Представниця *соціокультурної теорії* К.Хорні ввідзначала, що фемінність виникає через трансформацію маскулінності, а відмовитись від неї можна лише через набуття чоловічих рис.

Е.Фромм (представник *неофрейдизму*), ідентичність вважав базовим принципом поведінки, який проявляється через необхідність виживати та мати певний соціальний статус.

Е.Еріксон, як представник *его-психології*, визнавав гендерну ідентифікацію основою розуміння свого життєвого шляху в юнацькому віці та визначення свого «Я».

Прихильники *статевого диморфізму* (І.Клецина, Дж.Хемпсон, Д.Хемпсон) гендерний поділ пов'язують з турботою про майбутнє їх нащадків.

У межах *теорії соціального наuczіння* А.Бандура розглядав ідентифікацію як процес вікарного наuczіння, яке відбувається ще з раннього віку через батьків та до того, як дитина стає здатною розрізняти моделі поведінки інших людей. Важливою умовою ідентифікації виступає наявність емоційних зв'язків між батьками та дитиною.

Представники *теорії біхевіоризму* (Г.Андрєєва) визнавали ідентифікацію несвідомим процесом копіювання характеристик іншого через потребу в спілкуванні.

Тоді як представники *когнітивного підходу* (Л.Кольберг, Д.Мартін, Д.Раблі, Дж.Стегора Х.Хелверсон) психологічну природу засвоєння гендерної ролі пов'язували з досягненням певного рівня розвитку свідомості. Тобто, гендерна ідентифікація дитини відбувається не як пасивне навчання, а значною мірою цьому процесу сприяє організація пізнавальної сфери дитини відповідно її статі.

Представниця диспозиційного підходу С.Бем вказувала, що засвоєння гендерних стереотипів є поєднанням як впливу культури, в якій проживає дитина, так і наслідком її когнітивного розвитку. А уявлення про свою статеву роль та ідентифікація з нею відбувається впродовж перших семи-восьми років життя

Наукові дослідження в рамках рольової теорії у формуванні соціальної ролі дитини визнають найважливіший вплив соціального схвалення близьких людей. А засвоєння такої ролі, на думку Т.Репіної, відбувається в процесі спілкування в родині [3; 4].

Отже, можемо підкреслити, що узагальнення теоретичного наукового матеріалу дає можливість дотримуватися чіткої стратегії у вивченні гендерної ідентичності особистості, також представляти й використовувати широкий науково-теоретичний та практичний досвід, який буде застосовано нами в подальших дослідженнях.

Список джерел

1. Говорун Т. В., Кікінеджи О. М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
2. Ічанська О. М. Становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00. Київ, 2002. 230 с.
3. Кікінеджи О. М. Гендерна ідентифікація молоді як психолого–педагогічна проблема. *Збірник матеріалів Всеукр. наук.–практ. конф.* Тернопіль: «Богдан», 2003. С. 44-50.

4. Яндрова Ю.В. особливості розвитку гендерної ідентичності дівчат-підлітків в умовах шкіл-інтернатів: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07. Київ, 2012. 258 с.